

Van: Bram Gaakeer (voorzitter werkgroep Toegang)
Aan: Werkgroep Toegang
Bas Kruiswijk (voorzitter Architectuurraad)
Datum: 17 september 2025

Inleiding

De werkgroep Toegang is geïnitieerd door de Standaardisatieraad. Deze thematische werkgroep is gepositioneerd onder de Architectuurraad Edustandaard. De werkgroep heeft een inhoudelijke adviesrol voor het thema Toegang. De werkgroep stelt de volgende afspraken op: architectuurladers (architectuurprincipes, ontwerpprincipes en ontwerpaders) met als focus het ontwerpgebied Digitale identiteiten in combinatie met het ontwerpgebied H2M en de scenario's vallend onder het IV-domein IAM.

Aanleiding

De aanleiding van het instellen van de werkgroep is de behoefte om te komen tot een doorlopende leerlijn. Hierdoor ontstond de behoefte om verlenen van toegang in te richten vanuit perspectief van de onderwijsdeelnemer in plaats van vanuit de instelling. Dit vergt sector overstijgende architectuurafspraken.

Doel

Het doel van de werkgroep is het faciliteren van samenwerking binnen het onderwijs door het opstellen van principes voor het ontwerpgebied Digitale identiteiten en (voor een deel) voor het ontwerpgebied H2M-interactie en het opstellen van kaders en scenario's voor het IV-domein IAM.

Scope en werkwijze

De werkgroep Toegang richt zich op architectuurladers voor de ontwerpgebieden Digitale identiteiten en H2M-interactie. Daarnaast is de werkgroep verantwoordelijk voor het IV-domein IAM.

De werkgroep moet een beeld verschaffen van:

- De eisen die de omgeving stelt aan digitale identiteit en IV-domein IAM
Dit zijn de drivers waar rekening mee gehouden moet worden. Voorbeelden hiervan zijn wetgeving, (inter-)nationale standaarden en (inter-)nationale infrastructuur.
- De huidige situatie van IV-domein IAM.
Dit moet een beeld verschaffen van de wijze waarop dit domein is ingericht in de sectoren met overeenkomsten en verschillen en inzicht in de knelpunten die belemmerend zijn voor sectoroverschrijdende samenwerking.
- De gewenste situatie voor het IV-domein IAM
Dit moet een beeld verschaffen van de toekomstbeelden van de sectoren waarbij gekeken wordt of harmonisatie van deze toekomstbeelden mogelijk is.
- De veranderinitiatieven die bijdragen aan het realiseren van de gewenste situatie.

Er is samenwerking nodig om:

1. Het inzicht te verschaffen
2. Architectuurladers op te stellen. Bij het opstellen van architectuurladers moeten belangen van stakeholders tegen elkaar worden afgewogen. Er is afstemming met de stakeholders nodig om te komen tot gedragen architectuurladers.

De werkgroep Toegang organiseert de samenwerking die nodig is om voor haar eigen scope inzicht te bieden en architectuurladers op te stellen. Daarnaast moet worden samengewerkt met andere Edustandaard werkgroepen.

Randvoorwaarden

De werkgroep heeft verantwoordelijkheden gekregen. Om de resultaten te kunnen leveren die bij deze verantwoordelijkheden passen moeten de randvoorwaarden zijn ingevuld. Bij de volgende randvoorwaarden is dit onvoldoende het geval:

Beschikbare capaciteit

Sinds de oprichting is het werkpakket van de werkgroep toegang toegenomen, vooral als gevolg van de notitie governance op architectuur en standaarden. Het realiseren van de doelstellingen vergt meer inzet, zowel van de werkgroepleden zelf als van anderen. Zoals groeifondsprogramma's of vertegenwoordigers van SURF en DUO die deelnemen aan het Europese standaardisatieproces. Deelname gebeurt op basis van vrijwilligheid, dit geldt zowel voor de vaste leden van de werkgroep als voor de partijen waarmee wordt samengewerkt. Dit maakt het proces kwetsbaar omdat sterk geleund wordt op bereidheid van individuele personen om mee te werken. Er is niet geregeld dat de capaciteit toeneemt als de hoeveelheid werk toeneemt. Dit betekent dat de beschikbare tijd bepaalt wat de voortgang is. Het is niet mogelijk resultaatafspraken te maken met bijbehorende planning.

Efficiënte processen

Door de processen efficiënter in te richten is het mogelijk meer werk te doen met dezelfde mensen. De volgende procesverbeteringen zouden enorm helpen:

- Uniformeren van de architectuuraanpak
De doelstelling van Edustandaard is om de sectorarchitecturen op elkaar te laten aansluiten. Dit wordt veel makkelijker als ze vergelijkbaar zijn. Om dit mogelijk te maken heeft Edustandaard het laatste jaar afspraken gemaakt over de aanpak. De werkgroep Toegang heeft hierbij een voorlopersrol vervuld. Hiervoor zijn scenario's ontwikkeld en gepubliceerd. Dit heeft echter pas effect als deze aanpak ook wordt overgenomen door de sectorarchitecturen. Dit is nog onvoldoende het geval. De consequentie voor de werkgroep Toegang is dat het meer inspanning vergt om sectorarchitecturen op elkaar te laten sluiten.
- Procesgerichte samenwerking
De werkgroep moet met veel partijen samenwerken. Dit zou efficiënter kunnen door procesafspraken te maken. Waarbij betrokken partijen van elkaar weten wanneer ze moeten samenwerken en hoe zij dat moeten doen. Op dit moment gebeurt het op ad hoc wijze. Waarbij individuele personen thema's zien waar zij willen samenwerken. Dit maakt het ook kwetsbaar. De samenwerking drijft op een beperkte groep mensen die de benodigde kennis, contacten en wil hebben die nodig zijn om te komen tot samenwerking.

Ondersteuning van ROSA beheer

De aanpak van de werkgroep Toegang moet ingepast worden binnen de ROSA brede aanpak. Dit inpassen vergt ondersteuning van ROSA beheer. Het afgelopen jaar heeft de werkgroep Toegang deze ondersteuning ook gekregen. Dit was alleen mogelijk omdat het QA team hier prioriteit aan heeft gegeven.

Inpassen aanpak en kaders in de ROSA

De architectuurkaders zijn conform de ROSA opgebouwd uit een aantal logische lagen. Binnen de ontwerpgebieden Digitale identiteiten en H2M-interactie worden ontwerpprincipes gedefinieerd die aansluiten op bovenliggende ROSA kaders (drivers/doelen en architectuurprincipes, zie ook: [Ontwerpgebieden ROSA](#)). De ontwerpprincipes kunnen gezien worden als een verdiepende kaderstelling van ROSA Architectuurprincipes (zie ook: [Ontwerpgebieden ROSA](#)). Ook sluiten ze aan op de referentie-architectuur van [Regie op Gegevens \(RoG\)](#). Deze referentie-architectuur wordt gepositioneerd als generiek model tussen wetgeving en beleid enerzijds en de concrete initiatieven die al onderweg zijn of nog gaan komen anderzijds. Anders gesteld: de wat-vraag staat centraal en minder de hoe-vraag. Die hoe-vraag wordt voor een deel ingevuld door het IV-domein IAM (op het niveau van scenario's) en verder door de (architectuur van de) sectoren/projecten zelf. Binnen het IV-domein IAM worden de ontwerpprincipes (vaak vanuit diverse ontwerpgebieden) nader geconcretiseerd in ontwerp-kaders. De hier beschreven onderdelen van de ROSA zijn niet sec te beschouwen als standaard of afspraak, maar bieden daarvoor wel een referentie.

Architectuurkaders geven hoog over sturing aan afsprakenstelsels binnen het onderwijs zodat deze meer convergeren. De architectuurkaders worden om die reden toegepast bij een ROSA architectuurscan. Het zijn dus geen vertrouwensraamwerken, maar bieden juist de kaders om die raamwerken te kunnen analyseren. Die vertrouwensraamwerken kunnen wel weer als aparte afspraak binnen Edustandaard worden geregistreerd (bijvoorbeeld als onderdeel van afsprakenstelsels).

Ontwerpgebied Digitale identiteiten

Het [ontwerpgebied Digitale identiteiten](#) geeft invulling aan de architectuurkaders voor het omgaan met digitale identiteiten in het onderwijs. De scope omvat ontwerpprincipes en -kaders voor digitale identiteiten van alle entiteiten die binnen het onderwijs relevant zijn. Het gaat niet alleen om gegevens voor toegang, maar ook (gewaarmerkte) beweringen over de persoon die binnen de betreffende dienstverlening noodzakelijk zijn. De digitale identiteit wordt dus in een breder perspectief geplaatst dan enkel toegang. De architectuurkaders zijn conform de ROSA opgebouwd uit een aantal logische lagen. Binnen de ontwerpgebieden Digitale identiteiten en H2M worden ontwerpprincipes en -kaders gedefinieerd die aansluiten op bovenliggende ROSA kaders (drivers/doelen en architectuurprincipes, zie ook: [Architectuurkaders ROSA](#)). De ontwerpprincipes en -kaders kunnen gezien worden als een verdiepende kaderstelling van ROSA Architectuurprincipes (zie ook: [Ontwerpgebieden ROSA](#)).

Waar staan wij nu

- De architectuurkaders zijn gemotiveerd en in samenhang beschreven.
- Het IV-domein IAM is beschreven met scenario's
- De bruikbaarheid van kaders en scenario aanpak is getoetst met een usecase.

Als usecase is gekeken naar het onderzoek van Bas Kruiswijk in de MBO sector. Hierbij is gekeken of ECKiD en EDUiD interoperabel te maken zijn. Getoetst is of dit advies geanalyseerd kan worden met de scenario's en of het advies aansluit bij de kaders. De bevindingen zijn:

- De oplossing kan beschreven worden met scenario's.
- Voor het uitvoeren van de analyse is kennis nodig, een stappenplan zou hierbij kunnen helpen.
- De analyse laat zien dat het interoperabel maken van bestaande oplossingen leidt tot een (te) groot aantal identifiers en pseudoniemen
- In de kaders wordt aangegeven dat het wenselijk is dat gebruik wordt gemaakt van een bronidentiteit met hiervan afgeleide functionaliteiten. Er is echter geen toekomstbeeld waarin wordt aangegeven hoe dit gerealiseerd kan worden.

Wat moeten wij nog doen

1. Opstellen van een handleiding voor het gebruik van scenario's. Scenario's kunnen gebruikt worden voor het opstellen van een advies maar dit vergt wel dat duidelijk is welke stappen hiervoor gezet moeten worden.
2. Ontwikkelen van een toekomstbeeld toegang.
Een van de belangrijkste vragen is of wij afspraken kunnen maken over een digitale bronidentiteit en over de wijze waarop functionele identiteiten afgeleid kunnen worden van de bronidentiteit. Hierbij kan worden samengewerkt met Npuls en EDU-V.
3. Aansluiten op het Europese Rolling Plan for ICT standardisation
De werkgroep toegang is verantwoordelijk voor het opstellen van architectuorkaders voor het ontwerpgebied digitale identiteit en voor IV domein IAM. In het plan voor 2025 gaat het om de aansluiting op eIDAS 2.0. Hierbij moet vooral gekeken worden naar de aansluiting op het EDI stelsel.

Samenwerking

De belangrijkste rol van de werkgroep is om de samenwerking te organiseren die nodig is om inzicht te verschaffen en architectuorkaders op te stellen. Dit is een dynamisch proces omdat zowel het onderwijsdomein als haar omgeving steeds verandert. Hieronder wordt een overzicht gegeven van de huidige en geplande samenwerkingen.

Doel: aansluiten op drivers uit de omgeving

Aansluiting bij internationale standaarden

Edustandaard gaat steeds meer gebruik maken van internationale standaarden. De werkgroep internationale standaardisatie volgt het standaardisatieproces van de EC, kijkt welke standaarden relevant zijn en coördineert de inbreng bij het standaardisatieproces. Bij standaarden die wij gaan gebruiken zijn afspraken nodig over de wijze waarop de standaard wordt toegepast. Het maken van afspraken wordt belegd bij andere werkgroepen. Voor het IV-domein IAM is dit de werkgroep toegang. Hierbij gaat het op dit moment over eIDAS 2.0.

Doel: inzicht verschaffen in huidige situatie

Aansluiting federatieve toegang en SSI

Federatieve toegang moet in combinatie met SSI gebruikt kunnen worden en beide oplossingsrichtingen kunnen een aantal gemeenschappelijke voorzieningen delen. Daarom is een aanpak nodig die inzicht geeft in deze samenhang. Bij het ontwikkelen van deze aanpak wordt samengewerkt met de groeifondsprogramma's EDU-V en Npuls.

Aansluiting met andere ontwerpgebieden en IV-domeinen

Het ontwerpgebied digitale identiteit en het IV-domein IAM heeft raakvlakken met andere ontwerpgebieden en IV-domeinen. Voor het inpassen binnen de ROSA wordt samengewerkt met ROSA beheer.

Interoperabiliteit edu ID en ECKiD

In het funderend onderwijs wordt ECKiD gebruikt en binnen het hoger onderwijs het edu ID. MBO heeft uitwisselingen met zowel funderend onderwijs als voor hoger onderwijs. Daarom is in opdracht van de MBO raad een advies uitgebracht die interoperabiliteit mogelijk moet maken. Dit wordt gebruikt als usecase om de ontwikkelde aanpak in de praktijk te toetsen,

Doel: ontwikkelen toekomstbeeld

Afspraken over digitale bronidentiteit en wijze van afleiden functionele identiteiten

In de huidige situatie hebben funderend onderwijs en hoger onderwijs een fundamenteel andere benadering om toegang te bieden. Het is mogelijk beide om oplossingen interoperabel te maken.

Zowel eduID als ECK iD hebben knelpunten. EDU-V en Npuls hebben in kaart gebracht wat deze knelpunten zijn en gaan onderzoeken hoe de gewenste situatie er uit moet zien. Dit biedt ruimte om een aantal gemeenschappelijke ontwerpkeuzes te maken. Bijvoorbeeld afspraken over een digitale bronidentiteit en de wijze waarop functionele identiteiten worden afgeleid van een bronidentiteit.